

cursu cognosci, qualis futura sit libera determinatio creatae voluntatis, sed videndo liberam determinationem Deum velle et proinde ab aeterno cognoscere hunc determinatum concussum. « Nusquam legimus in Scripturis sanctis: non est voluntas (volitio) nisi a Deo; et recte scriptum non est, quia verum non est, alioquin et peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo, quoniam mala voluntas iam ipsa peccatum est, etiamsi desit effectus » Aug. De spirit. et litt. n. 54. « Praescire autem potens est etiam, quae ipse non facit, sicut quaecumque peccata » id. Praedestin. SS. n. 19.

Ita etiam intelligendus est s. Thomas cont. Gent. I. c. 68, ad quem locum theologus Germanus appellat. Ibi enim Angelicus non querit, ut in locis superius p. 451. a nobis citatis, quaenam *ex parte obiecti* sit ratio, *cur Deus hunc determinatum actum liberum ab aeterno videat*; sed demonstrat veritatem dogmatis, *a Deo sciri actus liberos*, et argumenta huius veritatis philosophica desumit ex eo, quod Deus est primum Esse, prima causa, primum intelligere ac velle; inde enim concludit, Deum comprehendendo se ipsum in sua essentia (nimirum tamquam in ratione formalis, *sub qua*) necessario comprehendere omne esse, omne intelligere ac velle, et quidquid suae subest omnipotentiae; atque ideo etiam videt omnes actus liberos, si nempe hi habeant in tempore veritatem existentiae per determinationem liberam voluntatis creatae.

THESES XLIV.

Cum infallibili praescientia divina conciliatur libertas humana.

« Ex declarata ratione praescientiae Dei demonstratur, infallibilem praevisionem divinam non magis officere libertati actuum humanorum quam necessitatem consequentem, qua dum agimus, non possumus simul non agere. »

Tota difficultas in concilianda libertate creaturarum cum infallibilitate praevisionis divinae originem habet ex imperfecto nostro modo concipiendi scientiam aeternam. Nos futura non cognoscimus nisi in dispositione antecedente et

nobis praesente causarum (1); unde eatenus certo praenoscimus futura, quatenus intelligimus causas determinatas ad unum. Proinde actum infallibiliter praecognitum semper concipimus ut antecedenter determinatum in causa ac propterea non liberum. Intuitionem autem actus ipsius habere quidem possumus, dum est in praesenti; non possumus, dum adhuc futurus est. Hinc nullam reperimus difficultatem conciliandi libertatem actus, quem in praesenti fieri intuemur, cum infallibilitate nostrae visionis, quia intelligimus visionem nostram non esse causam actus, sed imo actum liberum praesupponi, ut a nobis videri possit; verum difficultas nobis apparet conciliandi libertatem actus futuri cum infallibili eius praenotione, cum nondum est. Quae tamen difficultas non esset maior in praenotione futuri, quam in intuitione praesentis, si distincte concipere possemus intuitionem futuri tamquam praesentis; cum non magis praevision causa sit actus futuri, quam visio causa est praesentis, sed utraque suum terminum cognoscibilem aequa praesupponat. Manifesto igitur decepti sunt veteres philosophi, qui nostrum modum praevidenti futura ad Deum transferentes praevisionem libertati repugnare, et alterutram proinde negandam esse putabant; pariterque falluntur theologi quidam recentes, qui non aliam praevisionem infallibilem futurorum, quam quae sit horum causa effectrix, a nobis intelligi posse existimant, ac si nullo modo concipere possemus intuitionem divinam, cui veritas omnis sine mutatione et temporum vicissitudine subest. Ex qua sua opinione, omnibus rationibus praevisionem infallibilem actuum nostrorum cum libertate conciliandi repudiatis, aiunt hoc unum superesse, ut hanc et illam fide credamus, de conciliatione autem aliqua reperienda plane despondeamus animum (2) (Berlage Dogm. P. I. sect. I. §. 38. p. 258. sq.).

(1) « Cum ergo (a nobis) videri dicuntur futura, non ipsa, quae nondum sunt, id est quae futura sunt, sed eorum causa vel signa forsitan videntur, quae iam sunt; ideo non futura sed praesentia sunt iam videntibus, ex quibus futura praedicantur animo concepta » August. Confess. XI. 18.

(2) Multo gravius magisque dolendum est, quod nostra aetate non defuerunt, qui ipsam infallibilem praevisionem liberorum actuum Deo

1º Conciliatio nostrae libertatis cum infallibili et incom-
mutabili praescientia Dei, quam in thesi asserimus, corol-
larii instar ex superioribus consequitur. Demonstratum est
enim: a) veritatem existentiae (pro sua temporis differen-
tia) actuum nominatim liberorum ratione priorem esse, et
tamquam terminum praesupponi visioni divinae; obversari
autem conspectui aeterno actionem ipsam eo modo, quo fit
in tempore, atque ideo non praevisionem esse causam cur
actus fiat, sed imo actum, cuius positio a nostra libertate
pendet, constitui terminum praescientiae divinae, et hoc sensu
in nostra libera determinatione esse rationem, cur Deus hanc
potius quam aliam actionem praevideat. b) Ex demonstratis
decreta divina, quae pertinent ad constituendum actum pri-
mum voluntatis creatae, non reddunt voluntatem determina-
tam ad unum; sed imo eam constituunt in activa indifferentia
h. e. proxime potentem ad liberam electionem; decreta vero
permissionis vel adiutorii in actu nostro secundo iam praesup-
ponunt exercitium libertatis, et praescientiam actus ipsius li-
beri saltem sub conditione futuri; unde in felici potestate
liberi nostri arbitrii est positum, ut permissio peccati in
actu secundo numquam fuerit (1), et est in infelici potestate
eiusdem arbitrii, ut adiutorium praeveniens ad actum bonum
non sit etiam adiuvans in actu secundo.

Est igitur totius explicationis haec conclusio: infallibilis
scientia, quae supponit tamquam terminum liberam volun-
tatis creatae determinationem, libertatem non impedit; sed
imo quo magis est infallibilis, eo certius est indicium et
argumentum ipsius libertatis (2). Atqui infallibilis Dei pra-

negare veriti non sint contra doctrinam superius th. XLII. demonstra-
tam. Ne quaeso quisque suam, sed Ecclesiae sequamur theologiam.

(1) « Non propterea Deus quemquam ad peccandum cogit, quia fu-
tura hominum peccata iam novit... Et ideo si non malum sed bonum
facere voluissent, non prohiberentur, et hoc facturi praeviderentur ab
eo, qui novit, quid sit quisque facturus, et quid sit pro eius opere redi-
diturus » Aug. in Io. tr. 53. n. 4.

(2) « Non igitur per Dei praescientiam mihi potestas (το αὐτεξουσιον
libertas ad utrumlibet) admittitur, quae propterea mihi certior aderit,
quia ille, cuius praescientia non fallitur, adfuturam mihi esse pre-
scivit » Aug. De lib. arb. III. 3.

scientia liberam voluntatis creatae determinationem suppo-
nit ut terminum. Ergo infallibilis Dei praescientia non tol-
lit libertatem; sed ut praescientia *actuum liberorum* eam
confirmat.

Solent PP. et doctores Eusebius, Augustinus, Boëthius,
Beda, s. Thomas aliique hanc rationem frequenter illustra-
re comparando scientiam Dei cum nostra visione vel eti-
am cum memoria, qua libere aliquid agentem cernimus
aut recordamur. « Sicut tu, inquit Aug. De lib. arb. III. 4,
memoria tua non cogis facta esse, quae praeterierunt; sic
Deus praescientia sua non cogit facienda, quae futura sunt. »
Ita et Boëthius de Consol. V. pros. 6. « Sicut vos cum pa-
riter ambulare in terra hominem, et oriri in coelo solem
videtis, quamquam simul utrumque conspectum, tamen dis-
cernitis; hoc voluntarium (liberum), et illud esse necessa-
rium iudicatis: ita igitur cuncta despiciens divinus intuitus
qualitatem rerum minime perturbat, apud se quidem (in sua
cognitione) praesentium, ad conditionem vero temporis futu-
rorum. Quo fit, ut haec non sit opinio sed veritate potius nixa
cognitio, cum exiturum quid esse cognoscit, quod idem exi-
stendi necessitate carere non nesciat. » Cf. th. XLII.

2º Qui hoc modo assueverit considerare veritatem libe-
rae nostrae determinationis tamquam obiectum divini in-
tuitus omnia complectentis, sicut in se sunt, non nimiam
in perspicienda fallacia argumentorum quae opponi solent,
reperiet difficultatem. Quia vero in hac re non inopportu-
nae et apud theologos frequentes sunt quaedam distinctio-
num formulae inter necessitatem, quae non tollit sed imo
supponit libertatem, et inter necessitatem libertati contra-
riam, de his aliquid indicandum est. Distinguunt itaque
inter necessitatem in *sensu composito* et in *sensu diviso*,
quae aliis verbis et conceptibus paulo diversis etiam di-
citur distinctio inter necessitatem *ex hypothesi* et necessi-
tatem *simpliciter*, vel inter necessitatem *consequentialiae* et
consequentis, vel inter necessitatem *consequentem* et *ante-
cedentem*, vel inter necessitatem secundum *dici* et secun-
dum *rem*. Omnes istae distinctiones eodem redeunt, ita ut
necessitas in *sensu composito*, necessitas *ex hypothesi*, ne-

cessitas consequentiae, necessitas consequens, necessitas secundum dici nihil officiat libertati; sed libertatem auferat necessitas in sensu diviso, necessitas simpliciter dicta, necessitas consequentis, necessitas antecedens, necessitas secundum rem.

Si tamen non verbis contenti simus, sed rem ipsam spectemus, facile apparet, necessitatem *in sensu composito* seu *ex hypothesi* esse duplēm diversissimam, quarum una quidem libertatem supponit et indicat, altera vero eam plane aufert et negat. *Sensus compositus* in hac materia appellatur, quando subiecto affecto aliqua forma vel constituto sub aliqua hypothesis, *quatenus est sub illa forma aut hypothesis, convenire posse dicitur actus aliquis enuntiatus in praedicto; sensus divisus* est, quando subiecto solum facta divisione ab illa forma aut ab illa hypothesis actus praedicati potest convenire. Sit exempli causa propositio: homo vinculis arctissime constrictus potest currere; homo loquens potest tacere. Propositio utraque in sensu composito est falsa, in sensu diviso utraque vera; et vicissim negans: vinculis constrictus non potest currere; loquens non potest tacere, utraque in sensu diviso est falsa, in sensu composito vera. Nihilominus tamen in casu priori libertas ad currendum nulla est; in posteriori libertas ad tacendum est plenissima. Ratio discriminis est evidens, quod scilicet in priori casu hypothesis vinculorum, quacum actus currendi componi nequit, non pendeat a libera hominis electione, ut sit vel non sit (ita enim supponimus); contra hypothesis locutionis, quacum silentium repugnat, subest loquentis hominis arbitrio. Parum autem refert, quod constrictus vinculis retinet potestatem radicalem currendi, quae vinculis non tollitur; ad libertatem enim currendi requiritur potestas proxime expedita currendi, vel saltem potestas removendi impedimentum.

Ex his patent sequentia. a) Duplieiter aliquis actus cum hypothesis aut forma subiecti componi non potest; vel ita ut non possint quidem simul esse illa duo, pendeat tamen a libera voluntate, utrum eorum sit; vel ita ut hypothesis vel forma subiecti, quacum actus aliquis est incompossibilis (quantumvis manente potestate radicali ad actum sub alia

hypothesi), non pendeat ullo modo a libera electione voluntatis. In priori casu est impossibilitas sensus compositi, ex qua solum colligitur necessitas consequens, seu consequentiae, seu secundum dici, quae supponit et demonstrat libertatem; in altero casu est impossibilitas sensus compositi, quae libertati ad actum illum repugnat (1). b) Verbum potest aut non potest in illis propositionibus sensus compositi diversi non eandem habet significationem. In prioribus enim affirmatur potestas expedita ad actum ipsum, quo posito iam hypothesis incompossibilis non existeret, et solum negatur potestas coniungendi simul utrumque: loquens potest tacere (habet liberam et expeditam potestatem); loquens non potest (simul dum libere loquitur) tacere. In posterioribus negatur potestas expedita ad actum ita, ut hypothesis iam existens et excludens compossibilitatem actus non pendeat a libera voluntate, et solum affirmatur potestas radicalis ad actum sub alia hypothesis: vinculis constrictus non potest currere (potestate expedita ad tollendam hypothe-

(1) Hanc duplēm rationem diversissimam impossibilitatis in sensu composito, ut superius th. XLIII. n. I. in nota iam declaratum habes, non satis animadverterunt ii theologi, qui distinctione *sensus divisi* et *sensus compositi* abunde declarari existimant, quomodo libertas nostra consistat plenissima, licet talis ponatur Dei et gratiae operatio efficax in animam, cui ex intestina ipsius gratiae natura repugnet, ut homo id, ad quod gratia praeveniens movet et excitat, non agat. Ait enim: dum tale auxilium adest, homo non potest dissentire in sensu composito, potest tamen dissentire in sensu diviso; h. e. homo etiam dum adest tale auxilium, retinet potestatem radicalem dissentendi, qui dissentis actu esse posset in alia hypothesis; non tamen potest actu homo dissentire in hypothesis, quod tale efficax adest auxilium. Nostra difficultas in admittenda hac distinctione versatur in eo potissimum, quod si gratia praeveniens vel praedeterminatio ita est efficax, ut ex eius intestina natura repugnet non sequi voluntatis consensum, potestas ad dissensum, dum talis gratia praeveniens adest, non est expedita; sed solum potestas, quae exseri posset, si illud auxilium non adesset. Cum vero hypothesis ipsa talis auxilii absolute sit antecedens, et eius donatio a nobis nullatenus pendeat (ut illi theologi fatentur, et de gratia praeveniente saltem prima omnes Catholicci docent), non amplius intelligimus, quomodo ex eo, quod dicimus posse dissentire in sensu diviso, divisione a nobis non pendente, satis explicetur nostra libertas ad consensum et dissensum sub gratia et cum gratia praeveniente.